

ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто проблеми важливості психологічної культури вчителя іноземної мови початкових класів, розкрито особливості формування основних психологічних процесів у молодших школярів.

The article is devoted to the problem of importance of psychological culture of a teacher of a foreign language at primary school, specific features of forming the main psychological processes are shown.

Учитель іноземної мови в початковій школі повинен мати високий рівень психологічної культури. Адже він навчає школярів у період перебудови всієї системи відносин дитини з дійсністю, коли фізичний розвиток (зір, координація рухів, опорно-руховий апарат) лишається недосконалим. Важливим завданням, що стоїть перед учителем, є спрямування зусиль на формування й розвиток особистості дитини засобами іноземної мови [1: 24].

Дослідженню психологічної культури вчителя іноземної мови присвячені численні роботи С. Роман, С. Ніколаєвої, В. Кулиша, М. Зіганова [1; 3]. Аналіз спеціальної літератури переконує в тому, що початок раннього вивчення іноземної мови містить у собі вагомі психологічні передумови для оволодіння молодшими школярами основами елементарної комунікативної компетенції, цим і зумовлена актуальність даної статті.

Метою публікації є дослідження особливостей психологічних процесів молодших школярів та визначення сучасних вимог до кваліфікації вчителя.

Найважливішими чинниками, що впливають на процес засвоєння іноземної мови, є вікові психофізіологічні й психічні характеристики учнів, досвід у рідній мові, наявність сильної комунікативної мотивації. У працях Л. Виготського, Ш. Амонашвілі є переконливі дані про те, що дитина засвоює іноземну мову легше, ніж доросла людина. Розквіт людських здібностей до засвоєння другої мови безпосередньо пов'язаний з чинниками фізіологічного порядку. Він припадає на період від 4 до 10 років [4: 35]. На цей період уже визначилась локалізація мовних функцій як у лівій, так і частково у правій півкулі. Мозок пластичний для вироблення нових зв'язків, це забезпечує високу сензитивність молодших школярів: сенсорну чутливість до явищ мовного характеру взагалі і артикуляційну гнучкість. Це допомагає в точному наслідуванні.

Важливу роль в оволодінні іноземною мовою відіграє пам'ять. У психології розрізняють короткочасну і довгочасну пам'ять. Обидва види пам'яті мають велике значення для реалізації мовленнєвої діяльності. Участь у комунікативній діяльності можлива лише в тому випадку, коли у свідомості (в довгочасній пам'яті) людини міцно зберігаються мовні засоби. Під час мовлення необхідні мовні засоби подаються до короткочасної пам'яті. Матеріал, який підлягає запам'ятовуванню, спочатку надходить до короткочасної пам'яті, а потім за допомогою вправ має бути переведений до довгочасної пам'яті. Перевагою молодших школярів є великі можливості довготривалої пам'яті. За умов стимулювання властивої для цього віку ігрової або пізнавальної мотивації діти досить легко й міцно запам'ятовують не тільки окремі слова або словосполучення, але й мовні кліше, фрази, римівки, вірші.

Розглядаючи процеси пам'яті, звичайно розрізняють запам'ятовування, збереження і забування. Запам'ятовування буває довільним, коли ставиться мета запам'ятати що-небудь, і мимовільним, коли така мета відсутня і запам'ятовування здійснюється у процесі іншої діяльності [1: 31].

У навчанні іноземної мови особливого значення набуває саме мимовільне запам'ятовування. Пояснюється це тим, що механічне запам'ятовування слів, граматичних

форм тощо не може забезпечити участь у спілкуванні. Необхідно сформувати вміння вживати мовний матеріал, а не лише запам'ятовувати його. Мимовільне запам'ятовування має певні закономірності. Для методики навчання іноземних мов важливі такі положення: свідоме виконання дій та операцій з мовним матеріалом, мовний матеріал повинен засвоюватися у процесі виконання вправ (усних, письмових), що забезпечує опору на сукупність різних відчуттів.

Існують різні класифікації типів пам'яті. Одні учні краще запам'ятовують предмети, картини (образна пам'ять), інші – слова (вербальна пам'ять). Найпоширенішою є класифікація типів пам'яті за каналом надходження інформації: зоровим, слуховим, дотиковим, руховим і комбінованим. У більшості людей наявні всі типи пам'яті, але рівень розвитку кожного з них неоднаковий. Якщо в учня переважає зоровий або руховий тип пам'яті, то опанувати усне мовлення йому досить важко. В учнів, як свідчать дослідження, переважає зоровий тип пам'яті, слуховий тип зустрічається набагато рідше. Взагалі у “чистому вигляді” окремі типи пам'яті зустрічаються дуже рідко.

Розвинути пам'ять кожного типу допомагає зацікавленість учнів, їх позитивне ставлення до виучуваного матеріалу. Крім цього, необхідно використовувати спеціальні вправи, спрямовані на розвиток того чи іншого типу пам'яті.

Основу психологічної культури вчителя іноземної мови в початкових класах становлять наступні компоненти:

- теоретична підготовка з питань загальної і вікової психології, психодіагностики та психології навчання іноземних мов у школі;
- сформованість професійно значущих особистісних якостей учителя: громадянської відповідальності, любові до своєї професії, людяності, відданості дітям, артистизму;
- самовідчуття людини як учителя дітей: готовність учителя прийняти позицію дитини, розуміти її інтереси, мотиви, цінності, дії, вміння грати з дитиною.

При формуванні навчальної діяльності дітей з іноземної мови учитель має виходити з того, що молодший шкільний вік – це вік інтенсивного інтелектуального розвитку, коли за короткий проміжок часу дитина повинна оволодіти системою наукових понять. Стосовно іноземної мови це базові лінгвістичні поняття та поняття, пов'язані з формуванням уявлень дитини про іншу картину світу. Зважаючи на це, вчитель має так побудувати навчальний процес, щоб навчання іноземної мови сприяло активізації розумових зусиль учнів, усвідомленню навчальних дій, вдосконаленню процесів сприймання, запам'ятання, довільної уваги, а також формуванню навчальної, тобто пізнавальної мотивації учіння.

Початковий ступінь – це стик двох психологічних домінант: ігрової діяльності та навчальної. Наявність притаманної цьому вікові ігрової мотивації дає можливість оволодіти навчальною діяльністю за допомогою ігрових прийомів.

Працюючи з молодшими школярами, не слід забувати й про те, що стрімкі психологічні новоутворення учнів 7 років (довільність та усвідомленість усіх психічних процесів, їх інтелектуалізація) можуть спричинити нервові збудження, неадекватну поведінку дітей, тобто призвести до “кризи семи років”. Але такого негативного явища можна уникнути. Вихідним чинником цього вважають уважне, чуйне ставлення до дітей. Це означає, що вчитель має розуміти психічний стан маленьких учнів, бути спроможним розрадити їх, зняти емоційну напругу, створити в класі природну атмосферу тепла, довіри, взаємоповаги. Іншими словами, вчитель має бути практичним психологом, здатним до створення емоційно сприятливого середовища.

У цьому плані варто зазначити: щоб ефективно й радісно забезпечити дітям процес засвоєння іноземної мови як засобу спілкування, вчитель повинен володіти предметом спілкування. Він має увійти у світ мультфільмів, казок, дитячого фольклору, а також книг і подій, якими живе дитина. А найголовніше – прийняти цей світ! І це має відбитися в усіх засобах організації навчального процесу, навіть в інструкціях до виконання завдань. Слід зважати і на потребу в рухах, бо цього вимагає організм дитини, який розвивається, потребує в

естетичній привабливості оточення, адже діти дуже чутливі до краси. Задоволенню цих потреб, як показують результати багаторічної дослідної роботи, сприяє інтегрування іншомовної мовленнєвої діяльності з видами діяльності типовими для молодшого шкільного віку: ігровою, руховою, драматичною [2: 30].

Специфіка навчання іноземної мови полягає в тому, що воно здійснюється в ситуації, коли вчитель має управляти не тільки процесом засвоєння учнями навчального мовного матеріалу, але й процесом іншомовного спілкування. Тому серед усіх аспектів психологічної культури вчителя іноземної мови особливе місце посідають іншомовні комунікативні здібності вчителя. Існує думка, що для вчителя, який навчає молодших школярів, цей рівень не обов'язково має бути високим. Але це не так. Вимоги до мовлення вчителя початкових класів повинні бути вищими, ніж до мовлення вчителів основної школи. Учителя початкової школи має характеризувати вільне, гнучке володіння іноземною мовою, різноманітність, відточеність і варіативність іншомовних форм висловлювання думки, різних відтінків мовлення. Нові підходи до вирішення проблем освіти, в тому числі і в галузі навчання іноземних мов, висувають нові вимоги і до підготовки вчителя, його кваліфікаційної характеристики. Кваліфікаційна характеристика – це перелік основних вимог до професійних якостей, знань і вмінь фахівця, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків.

Теоретична підготовка передбачає, що вчитель іноземної мови повинен знати і розуміти: основні етапи розвитку методики навчання іноземних мов, основи теорії формування граматичних мовленнєвих навичок, лексичних, слухо-вимовних мовленнєвих навичок, формування навичок техніки письма, читання, аудіювання, говоріння, основи теорії формування соціокультурної компетенції.

Таким чином, практична підготовка вимагає від учителя іноземної мови умінь реалізовувати різні функції: комунікативно-навчальну, виховну, розвиваючу, освітню. Врахування психофізіологічних особливостей учнів початкової школи в процесі засвоєння іноземної мови допомагає більш ефективній реалізації навчальної мети. Теоретичне і практичне дослідження проблеми врахування психологічної культури вчителя іноземної мови початкової школи має перспективне значення, оскільки навчання молодших школярів відбувається в період перебудови всієї системи відносин дитини з дійсністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зиганов М.А. Как научиться на 100% запоминать тексты. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 272 с.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Колектив авторів під керівництвом С. Ніколасвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
3. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – 208 с.
4. Роман С.В., Коломінова О.О. Психологічні основи навчання іноземної мови у початковій школі // Іноземні мови. – 2002. – №1. – С. 35-38.

УДК 378

А.В. Воробйова

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З УЧНЯМИ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ГОВОРІННЯ

Проблема розвитку комунікативних здібностей молодших школярів пов'язана із забезпеченням формування вмінь говоріння. У статті розглянуто методи формування та розвитку мотивованої, емоційно забарвленої та ситуативно зумовленої мови.

The problem of the pupil's communicative skills development is connected with speaking. This article suggests some methods of developing motivated, emotional and creative speech.